

risti, nego će od njih još lakše i prije moći biti i znatne štete. Treba naime imati uvijek u vidu, da nepovoljna konjunktura i tužni izgledi neminovno izazivaju smanjivanje troška i smanjivanje rada na svim područjima. Tko se toga ne drži ili tko se protiv toga ogriješi, taj mora neminovno propasti.

Prof. Dr. Albert Ogrizek — Zagreb

U obranu naših primitivnih domaćih pasmina

O našim domaćim pasminama prevladuje slijedeće mišljenje:

1.) Naše su domaće pasmine sitne i neugledne, kržljave i kasnozrele, slabe, u ekonomski važnim svojstvima nerentabilne, jedina im je odlika vanredna otpornost, izdržljivost i čednost u ishrani.

2.) Popravak tih domaćih pasmina iz njih samih, t. j. odabiranjem najboljih individua gojidbom u čistoj krvi, predugo bi trajao, a malo ima izgleda u nekakav izrazitiji, vidljivi uspjeh.

3.) Brže vodi do uspjeha oplemenjivanje domaćih pasmina sa plemenitijim kulturnim pasminama. Ja ću se s obzirom na skućeni prostor u glavnim crtama osvrnuti na ta mišljenja i izreći svoje.

Na prvi pogled ti nam se »aksiomi« čine tačni. Te spoznaje, inače ispravne za, naročito u ratarskoj proizvodnji naprednije, sjeverne banovine, ako se bez daljnijega primijene za čitavu državnu teritoriju, oznaka su biološke i ekonomske neorijentiranosti onih, koji ih olako propagiraju. Dublji poznavaoi fiziografskih i gospodarskih uvjeta, pod kojim životare naše domaće pasmine, biti će drugog mišljenja.

Onaj, tko je prokrstaro našim planinskim predjelima i dobro promotrio sve, što se zbiva u siromašnom okolišu naših brdskih gospodara, onaj tko se je zadubio u studij bioloških i ekonomskih uvjeta njihove ekstenzije, u mogućnost daljnjeg razvitka tih uvjeta, uvidjet će, da ti naši aksiomi ipak nisu tačni. Interesantno je da to najbolje osjećaju oni, o čijoj se koži radi, naši planinski gospodari! I eto, to me je ponukalo, da nakon mojih, već u par navrata iznesenih članaka, ponovo progovorim u obranu naših primitivnih domaćih pasmina.

Prošlog ljeta boravio sam prigodom vojne vježbe u Kalinoviku kraj Sarajeva usred naših primitivnih pasmina. Slijedeći mjesec vodio me je put kroz čitavu Srbiju, pa se tako nadoh i u planinskom svijetu gorskog sklopa Niškog i Pirotskog sreza, Vardarske i Zetske banovine, da na Pešteru u Sandžaku završim svoja opažanja.

Ad 1. Što više studiram naše domaće pasmine to više stičem uvjerenje, da one u danim prilikama nisu tako loše i nerentabilne.

kako si mi to umišljamo. Bosanskom konju¹⁾ n. pr. nema ravnog niti rentabilnijeg takmaca u planinskom terenu! Budući sam njegove izvanredne sposobnosti kroz 4 godine imao prilike iskusiti za svjetskog rata u karpatskom gorju, na Soči itd., nitko me, a držim niti naše Bosance, ne može razuvjeriti o njegovim dragocjenim osebina. Ima i naučnih rasprava, koje to potvrđuju. Njegov neugledni eksterijer popravlja se boljom ishranom i njegovom, a n. pr. njegov nelijepi kravlji stav nogu, koji je posljedica prilagodživanja na strmi i opasni planinski teren, njegova je odlika, a ne mana! Između naših Bošnjaka i nas učenih stočara razlika je u tome, da su prvi to odavno znali, a mi smo trebali da svršimo fakultet i proživimo svjetski rat, pa da saznamo kakav biser kriju naša balkanska brda. Drugi takav biser, p o n i s a o t o k a K r k a²⁾, već je diletantskim križanjem uništen još prije rata. O tom znadu naši Bođuli žalosnu priču.

Ilirskom brahiceronom govečetu nema premca u našim planinskim predjelima sve dotle, dok se tamošnje ekonomske prilike temeljito ne izmijene. Jeli to kod nas tako brzo moguće? Odgovor na to pitanje daju posljednjih pet decenija!

Premalo smo mi dosad studirali to naše govedo kao i prilike, koje ga stvoriše, a da bismo smjeli o njem izricati konačni sud, koji je jednak smrtnoj osudi. Rijetki su tu ambiciozni i poletni pojedinci u nas, koji su, ponajčešće radi doktorske disertacije na kratko vrijeme i o svoj trošak, zalazili u predjele, u kojima kraljuje naša planinska buša! Za takove važne studije, koje bi osvijetlile rentabilitet naših primitivnih pasmina, niti su predašnje vlade pokazivale interes, niti je bilo dosta idealista, koji bi se predanošću prihvatili ovog teškog, jer »sitnog«³⁾ rada.

Pa ipak, kod svih, koji su malo dublje zašli u studij osebina naše buše, i o tom objavili radove, opažamo znatan broj objektivnih priznanja o njezinoj vrijednosti. (Adametz, Frangeš, Mitrović, Radosavljević, Popadić i dr.) Taj relativno malen broj radova nije bio kadar da dade konačni odgovor na pitanje o važnosti našeg brahiceranog goveda u našem govedarstvu, jer bi definitivno uvjerljiv odgovor mogle dati istom studije rentabilnosti na terenu, obavljene kod velikog broja sitnih stočara bez ikakvih predrasuda, koje su obično posljedica naziranja, stečenih u zemljama sa prilikama, koje su našim sasvim oprečne i tuđe.

Temeljna nas greška prati kod prosuđivanja naših domaćih pasmina. Na temelju podataka o absolutnom podavanju stvaramo zaključke o vrijednosti naše stoke. Ako mi ta podavanja stavimo u relaciju sa troškovima za uzdržavanje, ukazuju nam se te naše prezrene domaće pasmine u sasvim drugom, m n o g o p o v o l j n i j e m svijetlu. Pogotovo, ako vidokrug naših razmatranja proširimo na masu maloposjedničkih životinja, jer nas onda i drugi važni faktori,

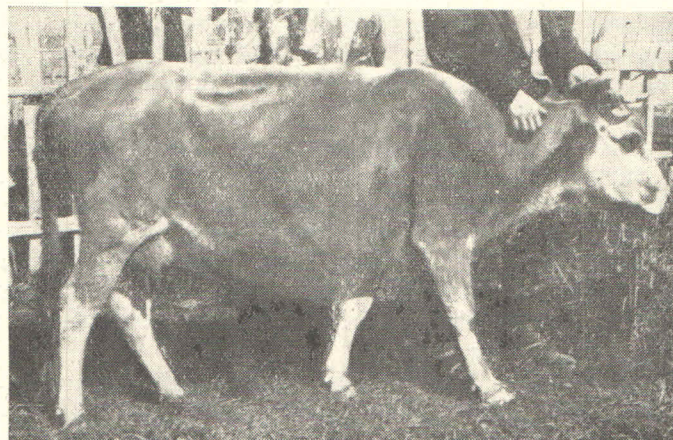
1) Ogrizek, Studij o porijetlu bosanskog konja, Wien 1914/25.

2) Ogrizek, Studij o porijetlu krčkog ponija, Wien, 1914/23.

kao aklimatizacija, otpornost protiv zaraznih bolesti, zatim gospodarski nivo tih stočara itd. upućuju na dublje razmišljanje o prednostima tih pasmina.

Glede podataka o dobroj radnoj sposobnosti i mliječnosti buše, radi skučenog prostora upućujem na radove spomenutih autora. Između 8 Božjakovinskih buša bile su 2 (= 25%) sa 1260 i 1546 l mlijeka godišnje i 4.6% masti. Mitrović je u Makedoniji naišao na buše sa 1800—2300 l. Maksimirska buša davala je 1927/28 u 12 mjes. 3.612.5 l ili 146 kg masti. Buša na gradskom majuru u Zagrebu doji dnevno do 14 l mlijeka. Težina ovih buša ispod 300 kg!

Moje mišljenje o tom izrekao sam na drugom mjestu.⁴⁾ Ovdje želim samo naglasiti, da je broj mliječnih buša u planinskim krajevima mnogo veći, nego li se općenito misli. Bilo bi vrlo poželjno, kad bi sreski ekonomski o tome proveli opsežna opažanja.

Sl. 1. Buša Rumulja iz Polinija sa 8—10 lit. mlijeka. (Ogrizek)

Kao dobre mljekulje sa masnim mlijekom poznate su crveno smeđe polimske buše u Sandžaku. Priložena slika br. 1. prikazuje n. pr. jedan od individua, na koje sam naišao već drugi dan boravka u Polimju bez dugog raspitivanja. Ako računamo neznatni iznos pašarine za doba ljetne ispaše (15—20 Din po grlu), zatim troškove pastira, jedne zimske ishrane, itd. vidjet ćemo, da te mljekulje u rentabilitetu nimalo ne zaostaju za kulturnim pasminama, koje danas u Sandžaku stradavaju. Jasno je, da se u našem brahircernom govečetu nalazi genetička osnova za muznost i masnoću mlijeka.

⁴⁾ Ogrizek: Stočarstvo kraljevine SHS. Gospod. kalendar 1929.

„ : O sredstvima za podizanje muznosti. Gosp. kalendar 1928.

Narod te buše visoko cijeni. Svakako više nego li montafonsko simentalke križance, koji se goje u stočarskoj pokušnoj stanici u Sjenici. Još će ih više cijeliti, kad ih bude umio i znao bolje odgojiti, hraniti i njegovati, a prije svega držati onoliki broj stoke, koju je kadar da dobro prehrani. Sa razvitkom primitivne ratarske i travničke kulture, podići će se i proizvodi zapaštene, često netaknute grude, t. j. naše domaće pasmine, koje mi tako slabo poznajemo i zato nikako ne cijelimo. Već danas imamo zato obilno dokaza.

Žalosna je i potresna slika, koju je planinskim stočarima pružala njihova prozebla gladna i obnemogla stoka u otvorenim zimskim torovima za vrijeme strahovite zime god. 1928/29! Razornom djelovanju naravne selekcije domaće pasmine nisu podlegle. Koja nam

Sl. 2. Lipske ovce iz Ljubičeva sa $3\frac{1}{4}$ i $2\frac{3}{4}$ lit. mlijeka dnevno. (Ogrizek)

korist, ako u želji sa brzim uspjehom zatvaramo oči pred tim činjenicama?

Kako je s našim ovčama? Sitne, neugledne i zakrčljale glasi preziran sud mnogih stručnjaka. To mišljenje moram energično korigirati. Kraj naših ekonomskih prilika raspolažemo mi upravo elitnim domaćim ovčjim gojibama.¹⁾ Tko ne vjeruje, neka se potruđi u selo Lipe kraj Smedereva, na Periški vrh Pernaticke planine u Niškom okrugu, u Mavrovske Hanove ispod Galičnika na putu iz Gostivara u Debar, u Ovčje Polje, nedaleko Štipa, pa na

¹⁾ Ogrizek: Prilog k monografiji solčavske ovce, Wien 1926.

„ : Vuna solčavske ovce, prinos k objektivnom prosuđivanju vune. Wien 1926.

„ : L'levage des moutons en Yougoslavie etc. Ref. Bukarest 1929.

„ : Stočarstvo Vardarske banovine, 1929.

Peštarsku visoravan Cetinjske banovine i na mnoga druga mjesta. Evo samo nekoliko podataka o tom našem biseru:

Ne samo, što se težina peštarskih i drugih ovaca u boljem gojdbama kreće između 50—80 kg, mlječnost oko 60—100 l, visina do grebena 70—85 cm, i kvalitet vune, ako se ova uzme pod mikroskop, zadovoljava. Znatno je broj individua sa kvarta do tertia vunom! To je najbolji dokaz, da naše ovčje pasmine nisu loše, kako smo ih razvikali, da one dobro naplaćuju trud oko bolje njege i ishrane, čim dospiju u ruke spretnijem stočaru. Aleksandar Cojić na Pernatici planini, Čipra Mitrović u Gostivaru, Srećko Popadić na Pešteru i mnogi drugi potvrdili su moje već davno povoljno mišljenje o vrijednosti naših pasmina. Tada naša gajanja najbolje upućuju kojim pravcem treba da idu naša nastojanja oko poboljšanja našeg stočarstva!

Sl. 3. 5-godišnji ovan prethodnjak na Pešteru. (Ogrizek)

Na ekonomsku sposobnost pasmina utiču uvjeti egzistencije, koji jako variraju u pojedinim krajevima radi klimatskih, terenskih ili ekonomskih faktora, koje je posljednje naročito teško preokrenuti promijeniti. U tom Jugosloveni nisu baš nimalo majstori. Mi na žalost zaboravljamo, da iscrpljenost tla, osebnosti klime, kod nas poslovično nejednoličnost u ishrani stoke ljeti i zimi, zatim nedostatke u odbrani stoke od bolesti, jaku zaostalost ratarske proizvodnje, a najzad i zaostalost u prosvjeti mase naših stočara, ne možemo tako radikalno da promijenimo, kao što nam uspijeva promijeniti naše pasmine. Već je skrajnje vrijeme, da nam ta, u biološkom i ekonomskom smislu, važna spoznaja pređe u krv, jer ona će odvratiti naše poglede, koje tako često upiremo preko granice, ona će nam opet povratiti vjeru u ono, čim nas je zemlja naša obdarila, ona će nam dati s vjerom i

snagu, da genetičke osnove, koje leže u zametnim stanicama naših domaćih pasmina, iskoristimo bez mnogo rizika i perturbacija. — Na prigovor, da za to nemamo vremena, vratiti ću se kasnije.

A naše svinjogojstvo? Zar su i naše pasmine svinja tako loše, da ih se moramo što prije riješiti? Da ih bolje poznamo nikad ne bi kraj današnjih prilika pomišljali nato, da ih otuđimo narodu i da mu naturimo engleske, njemačke i druge pasmine! Ekonomska svojstva mangalice i uvjeti proizvodnje tako su poznati, da ih ovdje ne treba napose isticati. Popravak slabije plodnosti lak je sistematskom selekcijom. Treba da smo ponosni, što u mangalici već posjedujemo jednu vrlo dobru domaću pasminu. Potreba hitne preorijentacije forsiranjem gojidbe mesnatih svinja radi časovitog hira svjetskog tržišta čini mi se pretjeranom, te samo za naprednije gajače donekle opravdanom. Jedva ćemo mi dospjeti, da križanjem uništimo mangalicu, već ćemo zakasniti na svjetskom tržištu u utrci sa spretnijim susjedima, koji tu preorijentaciju pod sasvim drugim uvjetima i izgledima provodaju. Nije isključeno, da će nam onda ti spretniji susjedi, kad zasite vlastitu i svjetsku potražnju, nuditi svoje mesnate proizvode za svinjsku mast koje više neće biti!

A Turopoljske svinje? Navodno jako degenerišu. To bi bio baš najjači razlog protiv uvadanja engleskih plemenitih svinja, kojih bi u podvodnim turopoljskim i posavskim šumama doskoro netragom nestalo. Uvjeren sam, da će svaki savjestan istraživalac ove naše, za naše prilike, vrsne domaće pasmine doći do zaključka, da nju treba da sačuvamo, a tek racionalizacijom uzgoja unapredimo i usavršimo.

A d 2. Vjerovanje u dugotrajnost postupka kod popravka naših domaćih pasmina odabiranjem u čistoj krvi drugi je aksiom, koji treba podvrći reviziji. U svinjogojstvu, a osobito ovčarstvu imamo već mnogo primjera o uspješnom popravku pasmine, bez križanja. — Nema nikakvog jačeg razloga, da se ta spoznaja ne primijeni i u konjarstvu i govedarstvu naših planinskih predjela. Radi ograničenog prostora opet ćemo se zaustaviti samo kod govedarstva.

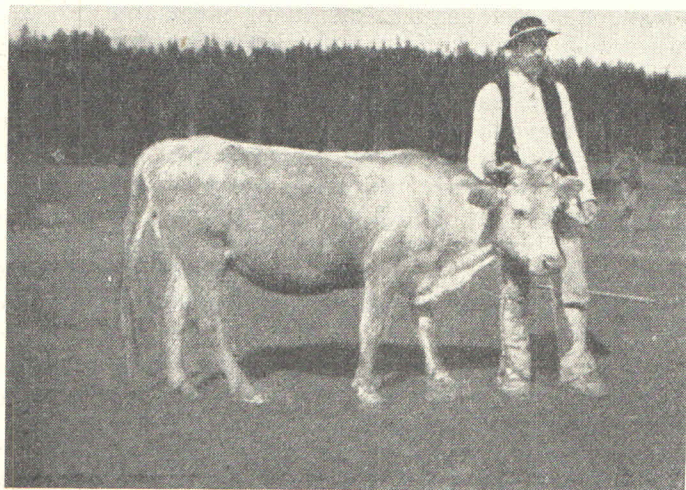
Jeli moguće iz buše naših planinskih predjela uzgojem u čistoj krvi u relativno kratko vrijeme prigojiti govedo, koje bi se s obzirom na rentabilitet moglo takmičiti i s kulturnijim pasminama? Moguće je, o tome ne može biti nikakve sumnje! Taj je postupak u kratkom razdoblju od kojih 15 godina s uspjehom proveden na posestrimi naše buše, brahicernoj crvenoj karpatskoj buši. Adametz je dokazao, da je staro brahicerno govedo Sjevernih Slavena prigodom seobe na jug preneseno na Balkan, gdje se je s tamošnjim crnim brahiceranim govedom ilirskih prastanovnika stopilo u ilirsko plavo i smeđe govedo. Srodnost crvene karpatske sa našom balkanskom bušom danas je besprikorno utvrđena, što je od važnosti za naše daljnje zaključke.

Prvi počeci oplemenjivanja poljske buše odabiranjem u čistoj

krvi padaju u god. 1882. Već 1890., dakle nakon 8 godina, na gospod. izložbi u Beču, a osobito 1897. na gospod. izložbi u Krakovu, dakle nakon rada od 15 godina, postigli su poljski izlagači (1897. osobito seljaci) sa izloženim govedom najbolje ocjene i prve nagrade! Težina još nedavno neugledne i kržljave poljske buše (vidi sl. 4.) podigla se je na 400 kg, mliječnost na 2000 l, a bilo je individua i sa preko 2500 l uz 4—5% masti!

Prigodom Bečke izložbe 1898 god., na kojoj je bilo izloženo i bosansko govedo, napisao je Adametz u jednom izvještaju slijedeće:

»Kao prije nekoliko godina i danas držim, da je najispravniji, danas već tegoban put za to (t. j. za popravak govedarstva Bosne i Hercegovine) čisti uzgoj, koji treba, da se poduzme u velikom stilu i izdašnim sredstvima. Kao svijetao primjer mogla bi poslužiti za

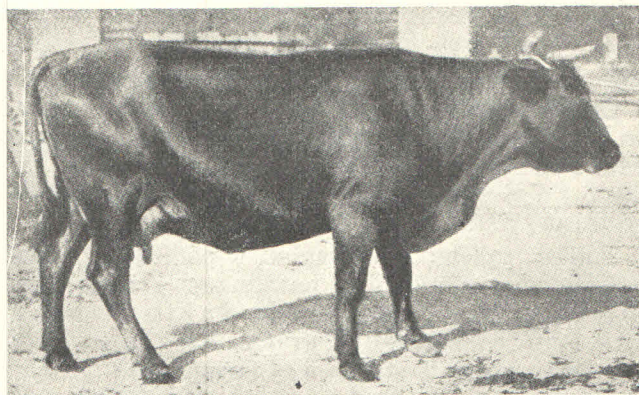
Sl. 4. Primitivna poljska buša iz Zakopana. (Po Javorskom).

padna Galicija sa svojim okretnim gospodarskim društvom, kojem je u kratko vrijeme uspelo, da je jedan već vrlo propali ogranak istog brahiceranog goveda, kome pripada i bosansko govedo, podiglo na takav uzgojni stepen, da je ovo govedo požnjelo priznanje i pohvalu i od absolutno objektivnih stručnjaka«.

Kako se iz ovog citata razabire, ideja o shodnosti popravka buše uzgojem u čistoj krvi već je pred 30 godina iznesena od Adametza! I ako je ta ideja i kod nas naišla na pristaše, ipak vidimo, da se u praksi nije sistematski provodila. Iz literature, koja mi na žalost nije sva pri ruci, razabirem, da je tu ideju već 1902. naglasio autor naše najbolje rasprave o buši. Dr. Frangeš, 1909. u raspravi o srpskom govedarstvu Dr. Radosavljević. 1922. zastupa Dr. T. Mitrović u Polj. glas. br. 21 odlučno potrebu selekcije makedonske buše, 1923 u svojem radu o govedu Srbije Dr. Popadić s obzirom na uži-

čku bušu. 1925 N. Morović u Polj. glas. br. 7 naglašuje potrebu selekcije buše u čistoj krvi. U Polj. glas. br. 22. 1927. prof. Ulmanky preporuča dotjerivanje autohtonog brahiceranog goveda sistematskom selekcijom. U Gospodarskom listu i kalendaru za 1928. i 1929. istakli su pisac ovih redaka i inž. Petrović važnost selekcije buše. — Sigurno je bilo još i drugih uvažanih pisaca, koji su prigrlili Adametovu ideju, ali se ona ipak nije pomakla s mrtve tačke! Držim stoga, da je potrebno, da se pristaše ove ideje zauzmu za praktičnu provedbu tog, istina, nesimpatičnog sporog i sitnog rada, jer samo onda možemo računati na siguran uspjeh. Primjenu sistema odabiranja domaćih pasmina naglasila je i duhovska stočarska konferencija 1928. u Beogradu.

Danas nakon 30 godišnjeg rada, razumije se, ima među poljskim seljačkim gojdbama već stada sa prosječnom muznosti iznad 3.000

Sl. 5. Muzara crvene poljske kulturne buše sa dobra Mydlniki Krakovskog univerziteta. 1924. god. dala 4.900 lit. mlijeka. (Po Adametzu).

lit. kao i individua sa 4.900 lit. (vidi sl. br. 5). Detalje o stanju poljskih gojdbi donosim na drugom mjestu.¹⁾

Mene nimalo ne čudi brz uspjeh karpatskih stočara. Uvjeren sam, da bi vidljiv uspjeh i mi brzo postigli, jer držim, da n. pr. u Polimju (Sandžak) ne bi bilo teško sastaviti pepinijersko stado od dobrih mljekulja, a kad te postoje, pronašli bi se i dobri bikovi.

Dakle to, što bi mi trebali da uradimo s našim kratkorožnim govedom, davno su već s velikim uspjehom uradila naša braća Poljaci u braskim predjelima Karpata (Beskidi). Ne mislim, da bi se to kod nas imalo provesti u onom opsegu, kako je to bilo još pred 30 godina moguće, ali barem u onim predjelima, u kojima nastupa mliječni varijetet buše crveno smeđe i srnaste boje. (Polimje, Peć, Povardarje).

¹⁾ U izvještaju na Ministarstvo poljoprivrede. 1930.

Tu se dakle ne radi o nikakvoj naučnoj utopiji, jer je to u stočarskoj praksi s velikim uspjehom već provedeno u djelo!

Dabome, nije taj posao tako lak, niti on obećaje toliko razonode kao kupovanje bikova u Švicarskoj, ali će narodu biti od veće koristi, nego neprestani importi s onu stranu granice.

Usljed mog 2-godišnjeg boravka u Poljskoj upoznao sam prilike u Beskidima, pa mogu utvrditi, da ne smatram niti naše klimatske, niti terenske, niti ekonomske prilike lošijim od tamošnjih niti naš planinski seljak za karpatskim brdanima u kulturnom pogledu daleko zaostaje.

Ako uzmemo u obzir činjenicu, da su vrlo brižna nastojanja bivše bosanske vlade kroz više decenija tek urodila djelomičnim uspjehom, pa da se buša opet javlja svagdje, gdje su ta nastojanja vlasti popustila, morati ćemo priznati, da rad oko popravka buše selekcijom nikako neće dulje potrajati nego li onaj križanjem. Novac koji putuje za nabavu rasplodne stoke u inozemstvo, u mnogom bi se srezu dao bolje iskoristiti.

Kulturne pasmine dovesti u kulturno zaostalu okolinu nije težak posao. Čitavu dalnju muku i brigu prepustiti seljaku u najmanju je ruku lakoumno. Montafonca i simentalca ne mogu da zadovolje naši planinski stočari kao što niti buša ne može da zadovolji naše Podravce i Vojvodance. Uzmimo prilike kakve zaista jesu, pa ćemo to morati priznati.

Ad 3. Toliko isticani brži uspjeh u podizanju zemaljskog stočarstva, sa kulturnim plemenitim pasminama vrijedi uvjetno prije svega samo za krajeve sa naprednijom ratarskom, a osobito travničkom kulturom. No i za te krajeve se ta spoznaja ne smije smatrati nekim aksiomom. Tako je u velikom dijelu dravske banovine (zapadni dio bivše Mariborske oblasti) kraj simentalskog, pingavskog i montafonskog goveda domaća marijadvorska pasmina zastupana sa 33%, a u južnom dijelu bivše Marib. oblasti pomurska pasmina sa 24% ukupnog broja stoke u oblasti. Slovenski maloposjednici vrlo su zadovoljni sa svojstvima prilagođenih i otpornih domaćih pasmina, te nastoje ta dragocijena svojstva razumnom selekcijom, ishranom i boljom njegom poboljšati. Njihove udruge bilježe nakon kratkog rada vrlo dobre uspjehe. Danas ima muzara i sa preko 3000 l mlijeka! Istina, da bi bilo poželjno na relativno uskom području uzgajati što manji broj raznovrsnih pasmina, no tamošnji stručnjaci sigurno najbolje znadu, zašto proizvođa vlastite grude više cijene od onih preko granice. Ja to pripisujem zrelom, u ekonomskom i biološkom pogledu ispravnom shvaćanju slovenskih zootehničara i gajača-maloposjednika.

Zar ne zvuči kao neki paradoks, da napredna Slovenija ograničuje gojdbu montafonaca na relativno usko područje, dočim mnogi srezovi Srbije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine u širenju tog goveda vide spas svog govedarstva?

Nepobitna je činjenica, da u srezovima sa zaostalom ratarskom kulturom najmanje 30-godišnji rad na oplemenjivanju domaćeg go-

veda križanjem kulturnim pasminama i pored najbolje volje i nastojanja nije doneo željenih rezultata. Mnoge su se pasmine izredale, nastalo je nepoželjno šarenilo rasa.

Individui F_1 generacije prema poznatom biološkom zakonu o luksuriranju bastarda, doduše često i uspijevaju, no čim u smislu mendelizma u kasnijim generacijama dolazi do raspadanja u F_1 generaciji združenih faktora, stradavaju i propadaju njihovi descendentni kraj naših primitivnih prilika, koje nismo kadritako brzo popraviti, kako to uvezene kulturne pasmine u stadiju aklimatizacije imperativno traže. Gospodarski obrazovani stočari dobro znadu, da jače oplemenjene životinje s obzirom na njihove potrebe sve jače odskaču iznad životnog standarda, koji im je kadar pružiti naš primitivni »držaoc« stoke. Tu ništa ne pomaže poznata aklimatizacijska sposobnost nekih kulturnih pasmina! Ona dolazi do izražaja samo onda, kad kulturna pasmina nailazi na sve ostale uvjete racionalnog uzgoja, a tih im naši gorštaci, ali često niti napredniji nizinski stočari na svojim zakorovljenim travnicima još dugo nisu kadri da pruže.

Razumije se, da će u takovim prilikama još manje izgled u uspjeh imati oni pokušaji, koji nastoje, da bez križanja pređu odmah na gojenje čistokrvne stoke.

Mnogi, koji uviđaju neizbježnost neprestane ovisnosti našeg stočarstva od inozemstva, upućuju na potrebu izgrađivanja samostalnih gojidbi kulturnih pasmina, pomoću stručno promišljene selekcije descendenata. Ovdje valja istaknuti, da stručno ispravan postupak kod daljnje selekcije individua, koji potječu iz križanja, zahtijeva veliko iskustvo kao i teoretsku spremu onih organa, koji na temelju matičnih izvadaka križanjem rukovode, a kojima ne smiju biti tuđe niti tekovine mendelizma, ako neće da tapaju u tami i sve prepuste slučaju i sreći! Mnogo je lakši i jednostavniji, a s obzirom na konačni efekt sigurno ne sporiji, rad oko uzgoja domaćih pasmina u čistoj krvi.

Druga je stvar u srezovima, u kojima je narod nakon više decenija bavljenja sa importiranoj stokom, već stekao neko iskustvo i prigrlio novu pasminu. Pogrešno bi bilo sprečavati taj teškim parama plaćeni i dugotrajni razvoj, koji treba da zootehničare ispunja zadovoljstvom. U srezovima južno od Save i Dunava treba da se u budućnosti razviju u glavnom dva velika gojidbena područja:

I. a) Područje brahiceranog ilirskog goveda, u kojega bi trebalo usavršiti genetički osnovano svojstvo muznosti. To bi bili naši zaostali, izrazito planinski predjeli na jugu. Stvaranje kulturne, mliječne buše imao bi biti konačni cilj.

b) Tamo, gdje će postepenim razvitkom nastati preduvjeti za gojenje kulturnih pasmina, selekcionirana se buša oplemenjuje srodnim sivosmedim alpskim govedom (viptalci, oberintalci, mantafonci).

II. Područje šarenog alpskog goveda simentalke i pingavske pasmine tamo, gdje ratarska i travnička kultura već danas pokazuje tendencu bržeg razvitka, prije svega u plodnim riječnim dolinama. U obim područjima održati će se prema lokalnim potrebama i bagre primitivnog goveda.

Rad prvih stočarskih stručnjaka na internac. poljoprivrednim kongresima 1907. u Beču i 1925. u Varšavi kretao se je u duhu borbe za sačuvanje genetički zdravih, otpornih, primitivnih, domaćih pasmina. U duhu rada skandinavskih zemalja, koje su svoje stočarstvo, a napose govedarstvo postavile na najsolidniji temelj žilavim podizanjem domaćeg goveda (fjel i finsko govedo) pobijedila je na tim kongresima teza o vanrednoj važnosti dragocijenih svojstava otpornih zemaljskih pasmina, koje treba, gdje god to još nije kasno, razumnim postupkom postepeno uzgojem u čistoj krvi podići na nivo kulturnih pasmina. Kod nas još nije kasno, ali bi naskoro moglo biti.

Srž mojih izvoda bila bi:

1.) Studij naših domaćih pasmina obavljen je samo djelomično, a potrebit je osobito studij o relativnim podavanjima, o rentabilitetu tih pasmina. Čežnja da unapredimo nešto, što temeljito ne poznajemo, stvara disharmoniju između naših plemenitih nastojanja i faktičnih potreba zaostalog maloposjednika.

2.) Stvaranje preduvjeta za oživotvorenje naprednog stočarstva, t. j. unapređenje biljne proizvodnje, podizanje opće gospodarske prosvjete u svrhu racionalizacije gospodarske proizvodnje u opće, istovjetno je sa postepenim upućivanjem kulturno zaostalog pučanstva na viši stepen obrazovanosti. Taj je rad ogroman, spor i pun teške odgovornosti pa s njim treba da je u skladu i rad oko podizanja stočarstva.

3.) Dobrom voljom i žilavim radom uspjelo je Poljacima, da u relativno kratkom razdoblju sa sjajnim rezultatom podignu Karpat-sku bušu na stepen prelazne do kulturne pasmine. Svojstva primitivnih pasmina dadu se razumnim uzgojem, hranidbom i selekcijom plusvarijanata relativno brzo podići i usavršiti. To usavršenje biti će u skladu sa potrebama malih stočara, ali i mogućnosti iskorišćivanja proizvoda na tržištima.

4.) Ne prezrimo ono, čime nas je naša zemlja obdarila, što je proizvod naše grude. Nastojmo, da se naše često isticane sposobnosti odraze tako da tamo, gdje ne postoje preduvjeti za uspijevanje kulturnih pasmina, odabiranje naših vrlo čestih plusvarijanata, postepenom boljom ishranom, naše primitivne, u mnogočemu izvrsne pasmine, podignemo na onaj stepen, koji će zadovoljiti potrebe ogromne većine naših maloposjednika. Kad bolje obradimo tlo, biti će i ogledalo tog tla, naša stoka bolja. Put je opor ali realan. Pojedinaac tu ne može ništa, ali u zajednici moramo uspjeti.

Upoznajmo, čuvajmo i unapređujmo stoga naše primitivne domaće pasmine.